บทที่ 2

นิยามและธรรมชาติของมนุษย์

นิยามคำว่ามนุษย์

ก่อนที่จะศึกษาวิเคราะห์เกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์ ควรศึกษาวิเคราะห์เกี่ยวกับนิยามของคำว่า "มนุษย์" เสียก่อน เพื่อกำหนดความหมายของคำว่า "มนุษย์" และแยกมนุษย์จากสิ่งต่าง ๆ ที่มีอยู่ในจักรวาล โดยที่มนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของจักรวาลเช่นเดียวกับสรรพสิ่ง ขณะเดียวกันมนุษย์มีความแตกต่างกับสิ่งเหล่านั้นด้วยสติปัญญาและสามารถรับรู้ได้ด้วยตนเอง ดังนั้นมนุษย์มีนิยามได้หลายประการด้วยกัน คือ

1. นิยาม (คำว่า มนุษย์) ตามทัศนะนักภาษาศาสตร์

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2531 : 624) ได้ให้ความหมายคำว่า "มนุษย์" ด้านภาษาศาสตร์ว่า มนุษย - มนุษย์ (มะ - นุด - สะ - ยะ หรือ มะ - นุด) เป็นคำนามมีความหมายว่า สัตว์ที่รู้จักใช้เหตุผล สัตว์ที่มีจิตใจสูง คน

อับดุล ยาวาด ซัยยีด บักร และคณะ (`Abd al-Jawad Sayyid Bakr Wa Ashabih, 1922 : 182) ได้กล่าวว่า "มนุษย์มีความหมายทางด้านภาษาศาสตร์นั้น เป็นคำนามที่เป็นคำเอกพจน์และคำพหูพจน์ หมายถึงผู้ชายและผู้หญิง"

ฉะนั้นอาจสรุปได้ว่า มนุษย์ทางด้านภาษาศาสตร์นั้นมีความหมายว่า สัตว์ที่รู้จักใช้เหตุผล สัตว์ที่มีจิตใจสูง คน และเป็นคำนามที่เป็นคำเอกพจน์และคำพหูพจน์ หมายถึงผู้ชายและผู้หญิง

2. นิยาม (คำว่า มนุษย์) ตามทัศนะนักวิชาการ

นักวิชาการต่าง ๆ มีทัศนะเกี่ยวกับมนุษย์ ดังนี้

ซะฮฺมีนัน ซัยนี (Syahminan Zaini 1983 : 5) อธิบายว่า นักปรัชญาคริสตศาสนามีทัศนะว่า "มนุษย์เป็นสัตว์ที่มีสติปัญญา"

ฟารูก อะหฺมัด ดูซูกี (Faruq Ahmad Dusuki, 1983 : 169) อธิบายตามทัศนะของนักปรัชญาสังคมว่า "มนุษย์เป็นสัตว์สังคม"

ซอละฮ อับดุล อาลีม อิบรอฮีม (Ṣalah 'Abd 'Alim Ibrahim, 1990 : 38) อธิบายตามทัศนะของนักวิวัฒนาการว่า "มนุษย์เป็นสัตว์วิวัฒนาการ" คำนิยามนี้ มะฮฺหมูด อุสมาน (Mahmud 'Uthman, 1987 : 125) อธิบายตามทัศนะของชาร์ลส์ ดาร์วิน (Charles Darwin 1809-1882) ที่ได้เขียนไว้ในหนังสือพันธุกรรมมนุษย์ซึ่งแปลเป็นภาษาอาหรับชื่อว่า Tasalsul al-Insan ว่า "มนุษย์มีความแตกต่างกับสัตว์เพียงแต่ปริมาณหรือระดับชั้นเท่านั้น" ดาลัด ถวัดรานนท์ (2512 : 10-11) ได้กล่าวว่า "นักวิวัฒนาการนิยมมีความเห็นเกี่ยวกับความคล้ายคลึงของมนุษย์กับสัตว์จำพวกลิง ซึ่งคล้ายคลึงกับมนุษย์มากที่สุด และเป็นที่ยอมรับกันว่ามนุษย์มาจากลิง เพราะมีกระดูก 200 ชิ้นที่ประกอบเป็นโครงร่างเหมือนกัน มีกล้ามเนื้อ 300 มัด ทำหน้าที่เคลื่อนไหวเหมือนกัน มีขนชนิดเดียวกันปกคลุมร่างกาย มีต่อมน้ำนมสำหรับลูกอ่อนเหมือนกัน มีหัวใจที่ประกอบด้วย 4 ห้องเป็นศูนย์กลางสูบฉีดโลหิต มีฟัน 32 ซี่ มีเซลล์ประสาทจากสมองเหมือนกัน มีอวัยวะสืบพันธุ์เหมือนกัน สิ่งเหล่านี้เป็นความคล้ายคลึงกันอย่างพิศวง แต่ยังมีสิ่งที่แตกต่างอยู่ คือ ความจุของสมองคนกับลิง ลิงมีความจุของสมองสูงสุด 34 ล.บ นิ้ว ขณะที่คนมีความเจริญน้อยที่สุดยังมีความจุของสมองถึงสองเท่า คือ 64 ล.บ. นิ้ว"

ซอละฮฺ อับดุล อาลีม อิบรอฮีม (Ṣalah 'Abd ' Alim Ibrahim, 1990 : 39) ได้อธิบายตามทัศนะของนักวิชาการศาสนาหรือนักวิชาการทางด้านศาสนาคริสต์ว่า "มนุษย์คือฉายาของพระเจ้า" คำนิยามนี้ได้กำหนดความหมายจากประวัติความผิดของมนุษย์คนแรก[1] ที่ระบุไว้ในพันธะสัญญาเก่า (The Old Testament) ของศาสนาคริสต์ (อ้างใน Ṣalah 'Abd 'Alim Ibrahim, 1990 : 40)

---

[1] มนุษย์คนแรกหมายถึง นบีอาดัม อาลัยฮิสสลาม

จากคำนิยามของคำว่า "มนุษย์" ตามทัศนะของนักวิชาการที่กล่าวมาข้างต้น สามารถวิเคราะห์ได้ดังนี้

ซะฮฺมีนาน ซัยนี อธิบายตามทัศนะของนักปรัชญาคริสตศาสนาว่า "มนุษย์เป็นสัตว์ที่มีสติปัญญา..." คำนิยามนี้ เป็นคำนิยามที่อาจจะกำหนดความหมายคำว่า "มนุษย์" ได้ เพราะคำว่า "ปัญญา" เป็นคำเฉพาะ ไม่ได้ครอบคลุมความหมายรวมถึงสัตว์ และได้แยกมนุษย์ออกจากสัตว์อย่างสมบูรณ์ หากนำคำว่า "ปัญญา" มาวิเคราะห์กับสิ่ง ต่าง ๆ ที่ประเสริฐโดยอิสลามยอมรับว่า อัลเลาะฮฺทรงสร้างสิ่งต่าง ๆ ที่ประเสริฐ ซึ่งอาจจะแบ่งออกเป็นประเภทต่าง ๆ ได้ดังนี้

1. มนุษย์
2. ญิน[1] (Jinn)
3. มลาอิกะฮฺ (Angel)

สำหรับญิน (Jinn) ตอฮา อับดุล สลาม ฆอดฺรี (Ṭaha 'Abd Salam Khuḍri, 1983 : 152) ได้ให้ทัศนะว่า "นักวิชาการอิสลามต่างก็ได้ให้นิยามคำว่า "ญิน" ไว้ว่าเป็นมวลสารชนิดหนึ่งที่อัลเลาะฮฺทรงสร้างจากไฟ มีสติปัญญาและสามารถแปลงร่างได้ทั้งดีและชั่ว"

นิยามคำว่า "ญิน" ซึ่งอัลเลาะฮฺทรงสร้างจากไฟนั้น จากหลักฐานในอัลกุรอาน อัลเลาะฮฺทรงตรัสไว้ในอัลกุรอาน (อัลฮิจร์ : 27) ความว่า "และเราได้บันดาลญินมาก่อน (มนุษย์) จากไฟของลมร้อนแรง..." และคำว่า "ญิน" มีสติปัญญานั้น จากหลักฐานในอัลกุรอาน อัลเลาะฮฺทรงตรัสไว้ในอัลกุรอาน (ญิน : 1-2) ความว่า "จงประกาศเถิด ฉันได้รับการคลโองการมาว่า แท้จริงได้มีญินกลุ่มหนึ่งเข้ามารับฟัง (อัลกุรอาน) และเขากล่าวว่า แท้จริงเราได้ฟังอัลกุรอานอันมหัศจรรย์ เป็นคำภีร์อัลกุรอานที่ชี้นำสู่ทางที่ถูกต้อง ดังนั้น เราจึงศรัทธาต่อคัมภีร์นี้..." อายะฮฺที่ได้กล่าวมานี้หากนำมาวิเคราะห์อาจจะพบอายะฮฺที่มีความว่า "ดังนั้นเราจึงศรัทธาต่อคัมภีร์นี้..." แสดงให้เห็นว่ากลุ่มญินต่างก็ยอมรับและศรัทธาต่ออัลกุรอานด้วยเหตุผล ฉะนั้นใครก็ตามที่ยอมรับและศรัทธาต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด

---

[1] ญิน (Jinn) เป็นภาษาอารับ แปลว่า บ่าวประเภทหนึ่งของอัลเลาะฮ

ด้วยเหตุผล เขาผู้นั้นจะต้องมีสติปัญญา ดังนั้นญินก็ต้องมีสติปัญญา สิ่งที่ได้กล่าวมานั้น จึงสรุปได้ว่าญินตามทัศนะอิสลามมีสติปัญญาเหมือนกับมนุษย์

ส่วนมลาอิกะฮฺ ตอฮา อับดุล สลาม ฆอดรี (Taha'Abd Salam Khudri, 1983 : 152) ได้กล่าวว่า "นักวิชาการอิสลามได้ให้คำนิยาม "มลาอิกะฮฺ" ว่ามวลสารชนิดหนึ่งที่อัลเลาะฮฺทรงสร้างจากรัศมี มีสติปัญญา และสามารถแปลงร่างในลักษณะที่ดีเท่านั้น..."

การนิยามคำว่า "มลาอิกะฮฺ" ซึ่งอัลเลาะฮฺทรงสร้างขึ้นจากรัศมี จากหลักฐานในอัลหะดีษ[1] รายงานโดยมุสลิม[2] คัดมาจากท่านหญิงอาอิฉะฮฺ รอฎิยัลลอฮูอันฮา[3] ศาสดามูฮำมัด ศ็อลฯ กล่าวว่า มวลมลาอิกะฮฺนั้นอัลเลาะฮฺทรงสร้างจากรัศมี และญินนั้นอัลเลาะฮฺทรงสร้างจากไฟที่ไร้เปลวควัน ('Abd Salam Khudri, 1983 : 152) และคำว่า "มลาอิกะฮฺ" มีสติปัญญานั้นจากหลักฐานในอัลกุรอาน อัลเลาะฮฺทรงตรัสไว้ในอัลกุรอาน (อัลบะกอเราะฮฺ : 34) ความว่า "และเมื่อเราได้ตรัสแก่มวลมลาอิกะฮฺว่า พวกเจ้าจงน้อมคารวะต่ออาดัมเถิด พลันพวกเหล่านั้นก็น้อมคารวะ (โดยดุษณีภาพ) ยกเว้น อิบลิส[4] (เพียงผู้เดียว) เขาขัดขืนและทนงตนและเป็นกลุ่มหนึ่งในกลุ่มเนรคุณ" อายะฮฺที่กล่าวมานี้หากนำมาวิเคราะห์อาจจะพบอายะฮฺที่มีความว่า "พลันพวกเหล่านั้นก็น้อมคารวะ (โดยดุษณีภาพ)" คำว่า "น้อมคารวะ" นั้นเป็นการกระทำของผู้ที่มีสติปัญญาและเหตุผล ฉะนั้นใครก็ตามที่น้อมคารวะ เขาผู้นั้นจะต้องมีสติปัญญาและเหตุผล ดังนั้นมลาอิกะฮฺก็ต้องมีสติปัญญาและเหตุผล สิ่งที่ได้กล่าวมานั้นจึงสรุปได้ว่า มลาอิกะฮฺตามทัศนะอิสลามจะต้องมีสติปัญญาเหมือนกับมนุษย์

จากการวิเคราะห์มาแล้วข้างต้นอาจสรุปได้ว่า กลุ่มญินและกลุ่มมลาอิกะฮฺตามทัศนะอิสลามนั้นเป็นสิ่งที่มีสติปัญญาเหมือนกับมนุษย์ หากนำคำว่า "ปัญญา" มาวิเคราะห์ จะพบว่าคำว่า "ปัญญา" เป็นคำสากลที่ครอบคลุมความหมายกว้างเหมือนกับคำว่า "สัตว์" เพราะคำว่า "สัตว์" จะมีความหมายกว้างรวมถึงมนุษย์ แมว หมา ฯลฯ โดยไม่อาจกำหนดความหมายเฉพาะสิ่งใดสิ่งหนึ่ง คำว่า "ปัญญา" ก็เช่นเดียวกันเป็นคำสากลที่มี

---

[1] อัลหะดีษ เป็นคำภาษาอาหรับ แปลว่า วจนะของท่านศาสดามูฮำมัด ศ็อลฯ

[2] มุสลิม หมายถึง นักรายงานหะดีษ

[3] รอฎิยัลลอฮูอันฮา เป็นคำภาษาอาหรับแปลว่า อัลเลาะฮฺทรงพอพระทัยแด่นาง

[4] อิบลิส หมายถึง ซาตาน หรือ มารร้าย

ความหมายกว้างรวมถึงมนุษย์ ญิน มลาอิกะฮฺ โดยไม่อาจกำหนดความหมายเฉพาะสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้เช่นเดียวกัน

ดังนั้นการนิยามมนุษย์เป็นสัตว์ที่มีสติปัญญา เป็นคำนิยามที่ไม่สมบูรณ์ เพราะคำว่า "ปัญญา" เป็นคำสากลที่มีความหมายกว้างรวมทั้งมนุษย์ ญิน มลาอิกะฮฺ โดยไม่อาจกำหนดความหมายเฉพาะสิ่งหนึ่งสิ่งใด

ฟารูก อะหฺมัด ดูซูกี (Faruq Ahmad Dusuki, 1983 : 169) อธิบายอ้างถึงทัศนะของนักปรัชญาสังคมว่า "มนุษย์เป็นสัตว์สังคม" คำนิยามที่กล่าวมานี้หากนำมาวิเคราะห์อาจจะเห็นได้ว่า คำว่า "สังคม" นั้นเป็นความรู้สึกทางด้านสัญชาตญาณของมนุษย์ ซึ่งตามปกติแล้วมนุษย์จะอาศัยอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม ๆ คล้ายกับสัตว์ต่าง ๆ ทั่วไป เช่นเดียวกับผึ้งและสัตว์อื่น ๆ ที่อาศัยอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม ๆ ฉะนั้นการนิยามมนุษย์ว่าเป็นสัตว์สังคมก็ไม่ได้เป็นคำนิยามที่สมบูรณ์เช่นเดียวกัน เพราะคำนิยามดังกล่าวก็ไม่อาจกำหนดความหมายของคำว่า "มนุษย์" และแยกมนุษย์ออกจากสัตว์ได้อย่างสมบูรณ์

ซอละฮฺ อับดุล อาลีม อิบรอฮีม (Ṣalah 'Abd al-'Alim Ibrahim, 1990 : 38) อธิบายว่า "นักวิวัฒนาการนิยมมีทัศนะว่า มนุษย์เป็นสัตว์วิวัฒนาการ" คำนิยามที่ได้กล่าวมานี้ หากนำมาวิเคราะห์จะพบว่า คำนิยามนี้ได้กำหนดความหมายของคำว่า "มนุษย์" ทางด้านวัตถุเพียงด้านเดียว โดยไม่ให้ความหมายกว้างรวมถึงจิตด้วย เพราะมนุษย์ตามปรากฏการณ์ที่เป็นความจริงนั้นประกอบด้วยร่างกายและจิต ยามีล ซอลีบา (Jamil Saliba, 1989 : 244) กล่าวว่า "ตามทัศนะของ อิบนีซีนา (Ibn Sina) นั้น มนุษย์ประกอบด้วยวัตถุและแบบเหมือนกับสิ่งต่าง ๆ ที่มีอยู่ในจักรวาล คำว่า "วัตถุ" หมายถึงร่างกาย แบบ หมายถึง จิต ดังนั้น จิตจึงเป็นแบบของร่างกาย"

ดังนั้นคำนิยามเรื่องนุษย์ตามทัศนะนักวิวัฒนาการนิยมก็เป็นคำนิยามที่ไม่สมบูรณ์ เพราะให้ความหมายคำว่ามนุษย์ทางด้านวัตถุเพียงด้านเดียว โดยไม่ได้ให้ความหมายรวมไปถึงจิตด้วย

ซอละฮฺ อับดุล อาลีม อิบรอฮีม (Ṣalah 'Abd 'Alim Ibrahim, 1990 : 38) ได้กล่าวว่า "นักศาสนาหรือนักวิชาการคริสตศาสนาให้ทัศนะว่ามนุษย์ คือ ฉายาของพระเจ้า" คำนิยามที่ได้กล่าวมานี้ หากนำมาวิเคราะห์จะพบว่า คำนิยามนี้ได้กำหนดความหมายจาก

ประวัติความผิดของมนุษย์คนแรก ตามที่ อับดุล อาซีซ เสฟนัส ('Abd al-'Aziz Sayf al-Nasr, 1991 : 78-78) ได้กล่าวว่า "นักศาสนาหรือนักวิชาการคริสตศาสนาให้ทัศนะว่า มนุษย์คนแรก (อาดัม) มีความผิดโดยเหตุที่อาดัมได้ละเมิดคำสั่งที่อัลเลาะฮฺทรงห้ามมิให้อาดัมเข้าใกล้และรับประทานผลไม้ที่ต้องห้าม เมื่ออาดัมรับประทานผลไม้ที่ต้องห้ามนั้น อาดัมก็มีความผิดและความผิดของอาดัมนั้นได้สืบทอดมายังมนุษย์ทั้งปวง จากประวัติความผิดของอาดัมที่ได้สืบทอดมายังมนุษย์ทั้งปวง ซึ่งเรียกว่า "บาปกำเนิด" (Original Sin) นี้พระองค์ทรงประสงค์ให้พระเยซูลงมาไถ่บาปหรือไถ่ถอนบาปกำเนิดให้แก่มนุษย์

ประวัติความผิดของอาดัมนี้อิสลามไม่ยอมรับ เพราะว่าความผิดของอาดัมนั้น ท่านได้สารภาพต่ออัลเลาะฮฺ ตามที่พระองค์ทรงตรัสไว้ในคัมภีร์อัลกุรอาน (อัลบะกอเราะฮฺ : 37) ความว่า "อันที่จริงอาดัมได้รับถ่ายทอดบรรดาถ้อยคำจากองค์อภิบาลของเขา (เพื่อขอสารภาพในความผิดที่ได้กระทำลงไป) และพระองค์ก็ทรงรับคำสารภาพของเขา เพราะแท้จริงพระองค์ทรงรับคำสารภาพยิ่ง อีกทั้งยังทรงเมตตายิ่ง" อายะฮฺที่ได้กล่าวมานี้แสดงว่าความผิดของนบีอาดัม ที่ได้ละเมิดคำสั่งของอัลเลาะฮฺนั้น นบีอาดัมได้สารภาพความผิดของท่านต่ออัลเลาะฮฺ และพระองค์ทรงตอบรับคำสารภาพของท่านแล้ว แต่ตามทัศนะของคริสตศาสนาพระเจ้ายังไม่อภัยก็ส่งท่านมายังโลกมนุษย์ และยังกล่าวว่า บาปหรือความผิดของนบีอาดัมได้สืบทอดมายังมนุษย์ทั้งปวง ดังนั้น อิสลามได้ปฏิเสธการสืบทอดบาปหรือความผิดโดยที่อัลเลาะฮฺทรงตรัสไว้ในอัลกุรอาน (ฟาฏิร : 18) ความว่า "และผู้ทำความผิดหนึ่งๆ ย่อมไม่ต้องรับผิดชอบความผิดของผู้อื่น" อายะฮฺที่ได้กล่าวมานี้แสดงว่า ความผิดของใครก็สำหรับผู้นั้นไม่ต้องรับผิดชอบความผิดของผู้อื่น

ดังนั้นนิยามคำว่า "มนุษย์" ตามทัศนะนักวิชาการศาสนาคริสต์ เป็นคำนิยามที่อิสลามไม่ยอมรับ เพราะว่าคำนิยามดังกล่าวได้กำหนดความหมายคำว่า "มนุษย์" จากประวัติความผิดของนบีอาดัม ซึ่งได้สืบทอดมายังมนุษย์ทั้งปวง ประวัติความผิดของนบีอาดัมนี้ อิสลามได้ปฏิเสธโดยที่อัลเลาะฮฺทรงตรัสไว้ในคัมภีร์อัลกุรอาน (ฟาฏิร : 18) ความว่า "และผู้ทำความผิดหนึ่ง ๆ ย่อมไม่ต้องรับผิดชอบความผิดของผู้อื่น"

จากการวิเคราะห์คำนิยามต่าง ๆ ที่กล่าวมาข้างต้นอาจสรุปได้ว่า คำนิยามต่าง ๆ ยังเป็นคำนิยามที่ไม่สมบูรณ์ เพราะว่าคำนิยามเหล่านั้นไม่อาจกำหนดความหมาย

ของคำว่า "มนุษย์" และอธิบายความหมายของมนุษย์ แยกออกจากสรรพสิ่งต่าง ๆ ที่มีอยู่ในจักรวาลได้อย่างสมบูรณ์ เนื่องจากคำนิยามต่าง ๆ ที่ได้กล่าวมาแล้วนั้นไม่ได้นิยามความหมายของมนุษย์ให้ครบทุก ๆ ด้าน

3. นิยาม คำว่า "มนุษย์" ตามทัศนะอิสลาม

การศึกษาค้นคว้านิยามคำว่า "มนุษย์" ตามทัศนะนักภาษาศาสตร์ และตามทัศนะนักวิชาการมาแล้ว ก็ไม่อาจกำหนดความหมายของคำว่า "มนุษย์" แต่อย่างใด ดังนั้นจึงควรวิเคราะห์นิยามคำว่า "มนุษย์" ตามทัศนะอิสลาม เพื่อศึกษาวิเคราะห์และกำหนดความหมายของคำว่า "มนุษย์" รวมทั้งแยกคำว่า "มนุษย์" ออกจากสรรพสิ่งที่มีอยู่ในจักรวาล

ฉะนั้นนิยามคำว่า "มนุษย์" ตามทัศนะอิสลาม คือ "มนุษย์เป็นผู้ปกครอง" (Khalifah) หลักฐานอัลกุรอาน อัลเลาะฮฺทรงตรัสไว้ในซูเราะฮฺ (อัลบะกอเราะฮฺ : 30) ความว่า "ข้าปรารถนาที่จะสร้างผู้ปกครองขึ้นมาบนพื้นพิภพ" อายะฮฺที่กล่าวมานี้ ฟัครุดดีน อัรรอซี (Fakhr al-Din al-Razi, 1990 : 152) ได้นิยามคำว่า"ผู้ปกครอง" ไว้ว่าใครก็ตามที่ได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งเป็นผู้ปกครองแผ่นดิน" จากคำนิยามนี้อัลเลาะฮฺทรงตรัสไว้ในอัลกุรอาน (ยูนุส : 14) ความว่า "หลังจากนั้นเราได้สถาปนาพวกเจ้าทั้งหลายให้เป็นผู้สืบทอดอำนาจการปกครองในแผ่นดิน" และในอัลกุรอาน (อัลอะอฺรอฟ : 69) ความว่า "และท่านทั้งหลายจงระลึกเถิดเมื่อครั้งที่พระองค์ได้แต่งตั้งพวกท่านให้เป็นผู้สืบทอดการปกครอง" อายะฮฺที่ได้กล่าวมานี้ แสดงว่าอัลเลาะฮฺทรงกำหนดให้มนุษย์เป็นผู้ปกครองพื้นพิภพ

ฟัครุดดีน อัรรอซี (Fakhr al-Din al-Razi, 1990 : 152) ได้กล่าวว่า "นักวิชาการอิสลามได้ให้ความหมายของคำว่า "ผู้ปกครอง" ในทัศนะที่แตกต่างกัน ดังนี้

1). หมายถึง นบีอาดัม อาลัยฮิสฺสลาม[1]

2). หมายถึง ทายาทของนบีอาดัม อาลัยฮิสฺสลาม (มนุษย์)"

---

[1] คำว่า "อะลัยอิสฺสลาม" เป็นภาษาอาหรับ แปลว่า ความสันติสุขจงมีแด่ท่าน

การให้ความหมายตามทัศนะแรก ฟัครุดดีน อัรรอซี (Fakhr al-Din al-Razi, 1990 : 152) ได้อธิบายตามทัศนะของอิบนี อับบัส (Ibn 'Abbas) ว่า "ครั้งอัลเลาะฮุทรงปฏิเสธกลุ่มญิน (Jinn) อาศัยอยู่ในโลก ทันใดนั้นอัลเลาะฮุทรงประสงค์ให้นบีอาดัมอาศัยอยู่ในโลก พร้อมกับพระองค์ทรงแต่งตั้งนบีอาดัมให้เป็นผู้ปกครองกลุ่มญินอีกด้วย อิบนี มัสอูด และคนอื่น ๆ อีก (Ibn Mas'uud wa-Ghairih) มีทัศนะว่า อัลเลาะฮุทรงตั้งฉายานบีอาดัมว่าเป็นผู้ปกครองนั้น เพราะว่าอัลเลาะฮุทรงให้นบีอาดัมเป็นผู้นำความจริงมาสืบทอดการตัดสินระหว่างมวลมนุษย์ตามที่อัลเลาะฮุทรงตรัสไว้ในอัลกุรอาน (ซ๊อด : 26) ความว่า "แท้จริงเราได้แต่งตั้งเจ้าให้เป็นผู้ปกครองบนพื้นดินและดังนั้นเจ้าจงนำความจริงมาตัดสินระหว่างมวลมนุษย์เกิด" อายะฮุที่ได้กล่าวมานี้แสดงให้เห็นว่าอัลเลาะฮุทรงสร้างมนุษย์พร้อมกับทรงให้มนุษย์มาเป็นผู้รับผิดชอบและผู้ปกครอง ฯก

ส่วนการให้ความหมายตามทัศนะที่สอง วะฮบะฮุ อัรรอฆีลี (Wahbah al-Rakhili, 1991 : 128) อธิบายว่า "อาบูหะสัน อัลบัซรี (Abu al-Hasan al-Basri) มีทัศนะว่า การหมายถึงทายาทของนบีอาดัมนั้น เพราะว่าพวกเขาได้สืบทอดตำแหน่งการปกครองซึ่งกันและกันทุกยุคทุกสมัยตามที่อัลเลาะฮุทรงตรัสไว้ในอัลกุรอาน (อัซซุครูฟ, :60) ความว่า "และพวกเราประสงค์ก็ (ทรงอำนาจที่จะ) บันดาลให้มลาอิกะฮุ มาจากพวกเจ้าเพื่อสืบทอดแทน (พวกเจ้า)" และในอัลกุรอาน (อัล-อะอฺรอฟ, : 169) ความว่า "ครั้งต่อมาก็มีผู้สืบทอด ภายหลังจากพวกเขาได้สืบทอด" อายะฮุต่าง ๆ ที่กล่าวมาทั้งหมดนี้แสดงว่าผู้ปกครองหมายถึง นบีอาดัมและทายาทของนบีอาดัมฯ (มนุษย์)

ฉะนั้นสิ่งที่กล่าวมาแล้วข้างต้นอาจสรุปได้ว่า นิยามคำว่ามนุษย์ตามทัศนะอิสลาม คือ ผู้ปกครอง ดังนั้นหากนำคำว่า "ผู้ปกครอง" มาวิเคราะห์ในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1.หากนำคำว่า "ผู้ปกครอง" มาวิเคราะห์ทางด้านสัตว์ จะพบคำว่า "ผู้ปกครอง" สามารถแยกมนุษย์ออกจากสัตว์ได้อย่างสมบูรณ์ เพราะคำว่า "ผู้ปกครอง" เป็นคำที่มีความหมายเฉพาะสำหรับมนุษย์เท่านั้นโดยที่ไม่อาจมีความหมายรวมถึงสัตว์ เพราะว่าสัตว์นั้นไม่มีสติปัญญาที่จะรับผิดชอบเป็นผู้ปกครองได้ตามปรากฏการณ์ที่เป็นจริง และสัตว์นั้นจะเห็นได้ว่าอัลเลาะฮุทรงตรัสไว้ในอัลกุรอาน (ยาซีน : 71 - 72) ความว่า "และพวกเขาไม่สังเกตหรือว่าแท้จริงเราได้บันดาลปศุสัตว์ต่าง ๆ แก่พวกเขาจากสิ่งที่เราได้สร้างมันด้วยอำนาจของเราเอง และพวกเขาครอบครองสิ่งเหล่านั้นไว้ (พวกเขาก็นำมา)

และเราได้บันดาลให้มันเชื่องสำหรับพวกเขา ดังนั้นสัตว์บางชนิดจะเป็นพาหนะของพวกเขา บางส่วนพวกเขาก็นำมาบริโภค" อายะฮฺที่กล่าวมานี้แสดงว่าอัลเลาะฮฺทรงสร้างสัตว์เพื่อให้มนุษย์นำมาใช้เป็นประโยชน์เท่านั้น

2.หากนำคำว่า "ผู้ปกครอง" มาวิเคราะห์ทางด้านมลาอิกะฮฺและญิน จะพบคำว่า "ผู้ปกครอง" สามารถแยกมนุษย์ออกจากมลาอิกะฮฺ เพราะว่ามลาอิกะฮฺนั้นได้กล่าวสดุดีความบริสุทธิ์แด่อัลเลาะฮฺ โดยที่พวกเขาไม่ได้มีเวลาว่างเหมือนกับมนุษย์ที่จะมารับผิดชอบการปกครองให้มีความสอดคล้องกับธรรมชาติของมนุษย์ (Salah 'Abd al – 'Alim Ibrahim 1990 : 45) ส่วนกลุ่มญิน ฟัครุดดีน อัรรอซี (Fakhr al-Din al-Razi , 1990 : 152) อธิบายตามทัศนะของอิบนี อับบาส (Ibn ' Abbas) ว่า "ครั้งที่อัลเลาะฮฺทรงปฏิเสธกลุ่มญิน (Jinn) อาศัยอยู่ในโลก ทันใดนั้นอัลเลาะฮฺทรงประสงค์ให้นบีอาดัมอาศัยอยู่ในโลกพร้อมกับพระองค์ทรงให้นบีอาดัมเป็นผู้ปกครองกลุ่มญินอีกด้วย"

3.หากนำคำว่า "ผู้ปกครอง" มาวิเคราะห์ทางด้านสังคม จะพบคำว่า "ผู้ปกครอง" ต่างกับคำว่า "สังคม" เพราะคำว่า "สังคม" เป็นความรู้สึกทางด้านสัญชาตญาณเท่านั้น และความรู้สึกนั้นมีอยู่ทั้งในมนุษย์และสัตว์ สำหรับคำว่า "ผู้ปกครอง" นั้นเป็นการรับผิดชอบซึ่งมีอยู่เฉพาะมนุษย์เท่านั้น

ดังนั้นสิ่งที่กล่าวมาข้างต้นอาจสรุปได้ว่า คำว่า "มนุษย์" เป็นผู้ปกครองนั้นเป็นคำนิยามที่สมบูรณ์ เพราะคำว่า "เป็นผู้ปกครอง" เป็นคำที่มีความหมายเฉพาะ และสามารถแยกมนุษย์ออกจากสัตว์ ญิน มลาอิกะฮฺได้อย่างสมบูรณ์

ธรรมชาติของมนุษย์ตามทัศนะนักปรัชญาทั่วไป

การศึกษาวิเคราะห์นิยามคำว่ามนุษย์ตามทัศนะต่าง ๆ มาแล้วข้างต้นอาจกำหนดความหมายของคำว่ามนุษย์ เพื่อสะดวกในการแยกมนุษย์ออกจากสรรพสิ่งที่มีอยู่ในจักรวาล สำหรับในตอนนี้จะต้องศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์ โดยทั่วไปแล้วมนุษย์อาจจะมีส่วนประกอบด้วยร่างกายเพียงอย่างเดียวหรือว่าร่างกายและจิต นักปรัชญาต่าง ๆ ทั่วไป เช่น กลุ่มวัตถุนิยมหรือสสารนิยม (Materialism) และกลุ่มจิตนิยม (Idealism) ต่างก็มีทัศนะเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์ ดังต่อไปนี้

1.กลุ่มวัตถุนิยมหรือสสารนิยม (Materialism)

กลุ่มวัตถุนิยมหรือสสารนิยม (Materialism) ซอละฮฺ อับดุล อาลีม อิบรอฮีม (Ṣalah ‘Abd al-‘Alim Ibrahim 1990 : 22) ได้ให้ทัศนะว่า “นักปรัชญากลุ่มวัตถุนิยมหรือสสารนิยมเป็นกลุ่มที่ไม่ยอมรับสิ่งที่มีอยู่ภายนอกประสาทสัมผัสหรือที่เรียกกันว่าอภิปรัชญา เช่น จิต วิญญาน และอื่น ๆ อีก” นักปรัชญากลุ่มวัตถุนิยมหรือสสารนิยมนี้ วิทย์ วิศทเวทย์ (2532 : 25) ได้กล่าวว่า “สสารนิยมจึงเห็นว่าธรรมชาติของมนุษย์นั้นก็มีเพียงสสารหรือร่างกายเท่านั้นทั้งนี้รวมตลอดถึงระบบประสาทและมันสมองซึ่งก็ต้องถือว่าเป็นสสารและเป็นส่วนหนึ่งของร่างกาย” แนวคิดสสารนิยมนี้มีมาตั้งแต่สมัยกรีกโบราณ ซอละฮฺ อับดุล อาลีม อิบรอฮีม (Ṣalah ‘Abd al-‘Alim Ibrahim 1990 : 23) ได้อธิบายว่า เดมอครีตุส (Democritus, 460-361 B.C.) มีความเห็นว่า “ธรรมชาติของมนุษย์ตามทัศนะของเขานั้นอยู่บนพื้นฐานแนวคิดการกำเนิดโลก” เขาอธิบายว่าก่อนกำเนิดโลกปรมาณูจำนวนนับไม่ถ้วนลอยกระจายในห้วงอวกาศ เนื่องจากปรมาณูมีน้ำหนักและขนาดประจำตัว ปรมาณูที่ใหญ่กว่าและหนักกว่าจะตกลงเบื้องล่าง แล้วปะทะกับปรมาณูที่เล็กและเบากว่าก่อให้เกิดวงวนขึ้นมา วงวนนี้มีสภาพเหมือนวังน้ำวนที่พัดหมุนเอาทุกสิ่งทุกอย่างเข้ามาในรัศมีทำการของตน ปรมาณูรอบด้านถูกวงวนดึงดูดเข้าไปในกระแสที่หมุนวนนั้น ปรมาณูภายในวงวนจะรวมตัวกันโดยปรมาณูที่มีรูปร่างและขนาดคล้ายคลึงกันจะเกาะตัวกันเป็นดิน น้ำ ลม ไฟ และสิ่ง ต่าง ๆ จนกระทั่งเป็นโลกนี้และดวงดาวในจักรวาล

สำหรับวิญญาณของมนุษย์และสิ่งมีชีวิตทั้งหลายโดยทั่วไปนั้นเกิดจากการรวมกลุ่มของปรมาณูกลุ่มที่ประณีตที่สุดและคล่องแคล่วที่สุด เรียกปรมาณูจำพวกนี้ว่าปรมาณูวิญญาณ (Soul Atom) ซึมแผ่ซ่านไปทั่วสรรพางค์ ทำหน้าที่อำนวยการความเคลื่อนไหวของอวัยวะในร่างกายปรมาณูวิญญาณแต่ละกลุ่มทำหน้าที่ต่างกันตามฐานะที่อยู่ ปรมาณูส่วนสมองทำหน้าที่คิด ปรมาณูส่วนหัวใจทำหน้าที่โกรธ ปรมาณูส่วนตับทำหน้าที่สร้างตัณหา ปรมาณูวิญญาณมีการถ่ายเทเข้าออกในร่างกายมนุษย์เวลาหายใจออก ปรมาณูวิญญาณบางส่วนออกไปกับลมหายใจ เวลาหายใจเข้าได้สูดเอาปรมาณูวิญญาณนี้ ยังคงเป็นไปสม่ำเสมอ ในเวลาสิ้นชีวิต ปรมาณูวิญญาณมีสภาพเหมือนคนแพ

แตก คือกระจัดกระจายไปคนละทิศละทาง ปรมาณูวิญญาณเหล่านั้น เมื่อตายแล้วก็ดับสูญโดยที่ไม่มีการเกิดใหม่

หากนำธรรมชาติของมนุษย์ตามทัศนะเดมอครีตุส มาวิเคราะห์จะพบว่าส่วนประกอบต่าง ๆ ของมนุษย์ไม่ว่าจะเป็น ร่างกาย จิตวิญญาณ มันสมองและตับ ฯลฯ เกิดอยู่ในรูปแบบอนุภาคเล็ก ๆ ที่แบ่งแยกต่อไปอีกไม่ได้แล้ว อนุภาคนี้เรียกว่า ปรมาณู อนุภาคนี้เคลื่อนที่ผ่านอากาศหรือที่ว่างได้ตามหลักแห่งความจำเป็นที่ฝังติดอยู่กับสิ่งทั้งหลายวัตถุทั้งปวงเป็นผลมาจากการผสมของอนุภาค จิตมนุษย์ประกอบขึ้นจากอนุภาคละเอียดและเบาเป็นพิเศษ ดังนั้นจิตกับกายไม่เป็นอิสระจากกัน เพราะว่าต่างก็ประกอบขึ้นจากอนุภาคหรือปรมาณู หากว่ามีความรู้สึกร้อน หนาวมากระทบร่างกายก็มีผลกระทบต่อร่างกายด้วย เพราะว่าร่างกายและจิตเป็นวัตถุเช่นเดียวกันจากแนวคิดนี้ ลูเครติอุส (Lucretius 96-55 B.C.) มีความเห็นว่ามนุษย์มีทั้งวิญญาณและร่างกายแต่วิญญาณของมนุษย์นั้นธรรมชาติเป็นสสารหรือเป็นวัตถุธรรมเช่นเดียวกับร่างกาย เขาได้เขียนไว้ว่า "...หลักเดียวกันนี้บอกเราว่าธรรมชาติของจิตและวิญญาณนั้นเป็นวัตถุเพราะเราเห็นมันทำให้มือเท้าเคลื่อนไหวปลุกให้ร่างกายตื่นจากหลับและสิ่งเหล่านี้จะเกิดมิได้ถ้าไม่มีการสัมผัสและสัมผัสจะมีไม่ได้ถ้าไม่มีวัตถุ ดังนั้นเราจึงต้องสรุปว่าจิตและวิญญาณเป็นวัตถุท่านมีความเห็นอีกว่า จิต ซึ่งอยู่ในร่างกายของเรานั้นรู้สึกเจ็บปวดพร้อมกันร่างกาย..." ดังนั้นธรรมชาติของจิตและวิญญาณต้องเป็นวัตถุเพราะมันรู้สึกเจ็บปวดจากอาวุธซึ่งเป็นวัตถุ (วิทย์ วิศทเวทย์, 2532 : 65)

ฉะนั้นธรรมชาติของมนุษย์ตามทัศนะของลูเครติอุส (Lucretius) นั้น สรุปได้ว่าจิตมิได้มีความอิสระจากร่างกาย เมื่อมีอะไรมากระทบร่างกายจิตก็มีผลตามไปด้วย เพราะว่าจิตเป็นวัตถุเดียวกับร่างกาย และเขาเชื่อว่าสสารที่ประกอบขึ้นเป็นจิตเป็นปรมาณูพิเศษประณีตกว่าสสารที่ประกอบขึ้นเป็นร่างกาย และเขายังเชื่อว่าสิ่งที่มีอยู่ภายนอกประสาทสัมผัสนั้นไม่มีอะไรอื่นใดนอกจากร่างกายเท่านั้นที่เป็นจริง วิทย์ วิศทเวทย์ (2532 : 66) ได้กล่าวว่า "โทมัส ฮอบส์ (Thomas Hobbes 1588-1678 A.D.) มีทัศนะว่าเมื่อชีวิตเป็นเพียงการเคลื่อนไหวของมือเท้าและอวัยวะอื่น ๆ ทำไมเราจึงไม่ยอมรับว่าหุ่นยนต์ทั้งหลายที่เคลื่อนไหวตัวมันเองด้วยล้อและสปริงก็มีชีวิตเหมือนกัน หัวใจคืออะไรถ้าไม่ใช่สปริง ระบบประสาทก็คือ ระบบของสปริง ข้อต่อต่างๆ ก็คือลูกล้อที่ทำให้ร่างกาย

เคลื่อนไหว..." ถ้านำแนวคิดของฮอบส์มาวิเคราะห์จะเห็นได้ว่าส่วนต่าง ๆ ของร่างกายไม่ว่าจะเป็นร่างกาย จิต มันสมองและทุก ๆ ส่วนของร่างกายนั้น ประกอบด้วยสสาร โดยที่ไม่ยอมรับว่าสิ่งที่มีอยู่นอกเหนือจากร่างกายเป็นสัจธรรม อดิศักดิ์ ทองบุญ (2533 : 166) ได้กล่าวว่า "เฟรดริก เองเกลส์ (Friedrich Engels 1820-1895 A.D.) มีความเห็นว่าโลกแห่งวัตถุที่รู้ได้ทางประสาทสัมผัสซึ่งเป็นโลกที่เราอาศัยอยู่นี้เท่านั้นจัดว่าเป็นสัจธรรม... ความรู้สึกนึกคิดของเราเป็นผลผลิตของกายินทรีย์และสมอง ซึ่งเป็นสสาร สสารหาใช่เป็นผลผลิตของจิตไม่ แต่จิตเป็นผลผลิตขั้นสูงสุดของสสาร..." แนวคิดของเองเกลส์ถ้านำมาวิเคราะห์อาจพบว่าไม่มีโลกแห่งความเป็นจริงอื่นใดนอกเหนือจากวัตถุรวมทั้งสิ่งมีชีวิตเช่นสัตว์และมนุษย์ หากนำวัตถุและสิ่งมีชีวิตทั้งหมดมาทอนลงในที่สุดก็เหลือแต่สสารกับพลังงานเท่านั้น

การศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับสรีระวิทยาและชีววิทยาได้ก้าวหน้ายิ่งขึ้น แนวคิดของสสารนิยมก็ได้มีการยืนยันมากขึ้น แม้ว่าจะนำส่วนไหนของมนุษย์มาวิเคราะห์จะเป็นมันสมองหรือหัวใจผิวหนังจะพบว่าหน่วยย่อยที่สุดคือเซลล์ ส่วนประกอบของเซลล์ได้แก่สารเคมี สารเคมีเหล่านี้เกิดจากการรวมตัวของธาตุต่างๆ และธาตุเหล่านั้นแยกออกได้เป็นอะตอม ซึ่งประกอบด้วยอิเล็คตรอน โปรตอน อาจจะแยกอิเล็กคตรอน โปรตอนไปได้หรือไม่ก็ตาม แต่สิ่งที่สำคัญหน่วยย่อยนี้เป็นสรรพวัตถุในจักรวาล ดังนั้นมนุษย์ก็เป็นเพียงกลุ่มก้อนของโปรตอนและอิเล็คตรอนเหมือนกับวัตถุอื่น ๆ เพียงแต่มนุษย์สลับซับซ้อนกว่า ซึ่งเข้าใจและอธิบายได้ยากกว่า แต่โดยเนื้อแท้เป็นสิ่งเดียวกัน จิต อารมณ์ ความรู้สึกนึกคิด และกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งหลายของมนุษย์ที่เรียกว่าปรากฏการณ์ทางจิต ก็เป็นแต่เพียงการกระทบกระทั่งของอิเล็คตรอน โปรตอน ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ทางสสาร เอิร์นส์ แฮคเกล (Erns Haeckel 1841 – 1919 A.D.) เขียนไว้ว่า "อารมณ์อันรุนแรงที่ผลักดันให้เอ็คเวิร์ดไปหาอ้อทิทัลเลียก็ดีหรือฉุดให้ปารีสไปสู่เฮเลนก็ดี เป็นแรงดึงดูดอันเดียวกันที่กระตุ้นให้สเปอร์มแทรกตัวเข้าไปสู่รังไข่ในชีวิตของสัตว์และพืช เป็นแรงผลักดันอันเดียวกันที่ผสมสองอะตอมของไฮโดรเจนกับหนึ่งอะตอมของออกซิเจนให้กลายเป็นโมเลกุลของน้ำ..." (วิทย์ วิศทเวทย์, 2532 : 66)

ฉะนั้นหากนำมนุษย์คนหนึ่งกับน้ำหยดหนึ่งมาวิเคราะห์จะพบว่ามนุษย์ต่างกับน้ำที่ความสลับซับซ้อนกว่า หรืออาจจะเป็นไปได้ที่มนุษย์กับน้ำนั้นสามารถที่จะ

อธิบายด้วยสูตรอันเดียวกัน เพราะว่ามนุษย์ สัตว์ พืช มิได้ต่างกันที่คุณภาพ แต่สิ่งเหล่านั้นต่างกันที่ปริมาณ อาจจะกล่าวได้ว่าสิ่งเหล่านั้นเป็นประเภทเดียวกัน แต่มนุษย์กับสิ่งเหล่านั้นต่างกันที่ความสลับซับซ้อนเหมือนกับความแตกต่างของปากกากับพิมพ์ดีด

หากนำมนุษย์มาทอนลงเป็นสิ่งเดียวกับต้นกำเนิดของมันอาจเป็นอะตอมของไฮโดรเจนเกิดจากการรวมตัวของอิเล็คตรอนโปรตอน แต่ไฮโดรเจนก็มิใช่อิเล็คตรอนโปรตอน ไฮโดรเจนกับออกซิเจน รวมกันเป็นโมเลกุลน้ำ แต่น้ำมีคุณสมบัติพิเศษที่ไฮโดรเจนและออกซิเจนมิได้มีโมเลกุลน้ำกับโมเลกุลของสารอื่น ๆ รวมกันเป็นเซลล์แต่เซลล์ก็มีคุณสมบัติพิเศษบางอย่างที่โมเลกุลเหล่านั้นมิได้มีเซลล์หลาย ๆ เซลล์รวมกันเป็นมนุษย์ แต่มนุษย์ก็มีคุณสมบัติบางอย่างที่เซลล์เหล่านั้นไม่มี (วิทย์ วิศทเวทย์, 2531 :70)

วิรุฬห์ สุวรรณกิตติ (2512 : 472) อธิบายว่า "การเติบโตของ เอ็มบริโอ (Embryo) เมื่อไข่ได้รับเชื้อตัวผู้แล้วจะต่างกันไปก็ตาม เช่น การเติบโตของไข่ปลากับกบจะเห็นว่ามีช่องเหงือกและเหงือกเกิดขึ้นเหมือนกัน มีครีบสำหรับว่ายน้ำ มีหัวใจสองห้องต่อเมื่อลูกกบมีปอด หัวใจเปลี่ยนเป็นสามห้อง เหงือกและครีบก็หายไป แสดงว่ามีบรรพบุรุษร่วมกันอย่างใกล้ชิดมาก ในสัตว์บกคือสัตว์เลื้อยคลาน นกและสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมก็มีการเติบโตคล้ายคลึงกันมาก คือมีช่องเหงือกเกิดขึ้น แต่มาหายไปในตอนหลังมีหัวใจสองห้องเหมือนกันแล้วมาเปลี่ยนเป็นสามห้องในสัตว์เลื้อยคลาน และเป็นสี่ห้องในนกและสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม เอ็มบริโอ (Embryo) ของคนเห็นหางได้ถนัด ยังมีอวัยวะอื่น ๆ อีกหลายอย่างที่ระหว่างเติบโตจะแสดงลักษณะของบรรพบุรุษออกมาให้เห็นแล้วหายไป" ส่วน แฮคเกล (Haeckel) ได้เสนอความคิดเห็นว่าการพัฒนาจากไข่ไปสู่ภาวะเต็มสมบูรณ์ของสัตว์พันธุ์ใดพันธุ์หนึ่งนั้น เป็นการทวนวิวัฒนาการแห่งชีวิตอีกครั้งหนึ่ง (Recapitulation) เพราะว่าไข่มีชีวิตเซลล์เดียว ฉะนั้นเมื่อไข่กลายเป็นสัตว์พันธุ์ใดพันธุ์หนึ่งไป ก็จะผ่านชีวิตหลายเซลล์ ซึ่งในขณะหนึ่งขณะใดอาจเหมือนกับสัตว์ในระดับวิวัฒนาการต่ำกว่าสัตว์พันธุ์ที่กำลังเติบโตขึ้นจากไข่นั้น เช่นมนุษย์ซึ่งโตขึ้นในรังไข่ในมดลูก จากสภาพเซลล์สเปอร์ม (Sperm cell) นั้น ก็ต้องผ่านภาวะเป็นปลา... ฯลฯ และสัตว์คล้ายลิงมาก่อนกระทั่งถึงภาวะเป็นมนุษย์จึงจะหยุดพัฒนาการของไข่ และจะได้เติบโตในแบบรูปมนุษย์ขั้นสุดท้าย ต่อไปการพัฒนาการจาก ไข่ไปเป็นพันธุ์ที่สมบูรณ์ในขั้นสุดท้าย (สมัคร บุราวาส,2520 : 309)

JOHN F. KENNEDY LIBRARY
PRINCE OF SONGKLA UNIVERSITY
PATTANI, THAILAND

ถ้าพิจารณาถึงส่วนต่าง ๆ ของมนุษย์ตามทัศนะของแฮคเกลนั้นจะเห็นได้ว่ามนุษย์เป็นผลผลิตของการพัฒนาจากไข่ที่มีชีวิตเซลล์เดียวจนกลายเป็นสัตว์พันธุ์ใดพันธุ์หนึ่งก็จะผ่านชีวิตหลายเซลล์จนกลายเป็นมนุษย์ในขั้นสุดท้าย หากนำมนุษย์คนใดคนหนึ่งมา ทอนลงจะพบว่าหน่วยย่อยที่เป็นองค์ประกอบของมนุษย์นั้นจะเหลือแต่อิเล็คตรอนกับโปรตอน และไม่มีอะไรที่เป็นความจริงแม้ว่าจะเป็นจิตหรือวิญญาณที่มีอยู่เหนืออิเล็คตรอนและโปรตอนอันเป็นหน่วยย่อยที่สุดของสสาร (วิทย์ วิศทเวทย์,2531 : 70) ฉะนั้นอาจสรุปได้ว่ามนุษย์ตามทัศนะแฮคเกลนั้นไม่มีอื่นใดที่เป็นความจริงที่มีอยู่เหนืออิเล็คตรอนกับโปรตอน

ดังนั้นธรรมชาติของมนุษย์ตามทัศนะต่าง ๆ ที่กล่าวมาข้างต้นจะเป็นกลุ่มวัตถุนิยมหรือสสารนิยมและวิวัฒนาการนิยมอาจสรุปได้ว่า ธรรมชาติของมนุษย์ตามทัศนะวัตถุนิยมนั้นมนุษยมีเพียงสสารหรือร่างกายเท่านั้น

2.จิตนิยม (Idealism)

การศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์ตามทัศนะวัตถุนิยมหรือสสารนิยม อาจสรุปได้ว่าธรรมชาติของมนุษย์ตามทัศนะวัตถุนิยมนั้นมีเพียงสสาร หรือร่างกายเท่านั้น สำหรับธรรมชาติของมนุษย์ตามทัศนะจิตนิยม (Idealism) ถือว่านอกจากสสารหรือวัตถุหรือสิ่งที่เป็นรูปธรรมทั้งหมดนั้นก็ยังมี “ของจริง” อีกอย่างหนึ่งซึ่งจับต้องไม่ได้มองเห็นไม่ได้สิ่งนั้นคือจิต และจิตเท่านั้นที่สามารถรู้ได้ (วิธาน สุชีวคุปต์. 2532 : 25) และชาวจิตนิยมโดยทั่วไปเชื่อว่ามนุษย์มีองค์ประกอบ 2 อย่างคือ จิตกับกายและเชื่อว่าจิตสำคัญกว่า เพราะเป็นตัวตนที่แท้จริงของคนเรา ร่างกายนั้นมีการเปลี่ยนแปลงมีเกิดมีดับส่วนจิตและวิญญาณนั้นเป็นอมตะ ร่างกายนั้นสัมพันธ์กับโลกวัตถุภายนอกซึ่งเปลี่ยนแปลงไปมาไม่แน่นอน จึงก่อให้เกิดความสุขความทุกข์ถ่ายไปถ่ายมาไม่รู้หยุด ส่วนจิตอันเป็นอมตะรู้จักสิ่งอมตะด้วยกัน เช่น สัจจะและคุณธรรมเป็นต้น (วิทย์ วิศทเวทย์, 2532 : 59) ตามทัศนะของจิตนิยมนี้อาจจะกล่าวได้ว่าธรรมชาติของมนุษย์นั้นประกอบด้วยจิตและร่างกาย จิตสำคัญกว่าเพราะว่าเป็นตัวตนที่แท้จริงของมนุษย์ จิตหรือวิญญาณเป็นสัตอย่างหนึ่งซึ่งมีลักษณะตรงกันข้ามกับร่างกาย เพราะว่าร่างกายประกอบขึ้นมาจากสสาร มีน้ำหนัก ความเฉื่อยชา และความเฉื่อยชาเป็นลักษณะสำคัญ ร่างกายถ่วงวิญญาณให้

ตกต่ำลง และปิดกั้นไม่ให้วิญญาณสำแดงทรรศนภาพออกทางจิตได้ชัดเจนตามที่เป็นจริง วิญญาณไม่ได้ตายไปพร้อมกับร่างกาย เพราะว่าวิญญาณเป็นอมตะ ดังที่โสคราติส (Socrates, 469-399 B.C.) ได้กล่าวว่า ร่างกายเป็นบ่อเกิดแห่งความลำบากอันไม่มีที่สิ้นสุด เพราะเหตุเพียงต้องการอาหาร ทั้งเป็นที่เกิดแห่งโรคทั้งหลาย และยังขัดขวางการแสวงหาสัตย์แท้จริงอีกด้วย ร่างกายทำให้เรามีความรัก ความทะยานอยาก ความกลัว ความเพ้อฝัน ทุกชนิด และความโง่เขลาเบาปัญญาที่สุดมิได้ ความจริงก็เป็นดังที่คนทั้งหลายพูดกันคือร่างกายทำให้พลังความคิดหายไปจากมนุษย์ ในชีวิตนี้ข้าพเจ้าคิดว่าเข้าไปใกล้ความรู้กันมากที่สุดแล้ว เมื่อเราติดต่อกับร่างกายน้อยที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ และไม่มักมากในกายิกสุขลีแต่รักษาตัวให้บริสุทธิ์ จนกระทั่งถึงเวลาที่พระเจ้าโปรดปรานปลดเปลื้องให้หลุดพ้น (อดิศักดิ์ ทองบุญ, 2533 : 187) จิตนิยมมีความเห็นว่าจิตนั้นต่างกับร่างกายตามที่ วิทย์ วิศทเวทย์ (2532 : 57) อธิบายตามทัศนะของเพลโต (Plato, 427 - 347 B.C.) ว่า "จิตเป็นผู้ใช้ร่างกายให้ดำเนินไปตามเจตจำนงของมัน ร่างกายเป็นสิ่งที่ถูกใช้ จิตเป็นผู้ใช้ ผู้ใช้กับสิ่งที่ถูกใช้ย่อมต่างกันเป็นสิ่งเดียวกันมิได้ ดังนั้นจิตจึงต้องมีธรรมชาติที่ต่างจากร่างกาย เพลโตได้บันทึกคำสนทนาระหว่างโสคราติสกับเอัลซิบิอาเดสไว้ ดังนี้

โสคราติส : เมื่อช่างรองเท้าจะตัด(หนัง)นั้นเขาต้องใช้เครื่องมือที่กลมบ้างที่เป็นเหลี่ยมบ้างใช่ไหม?

อัลซิบิอาเดส : ใช่

โสคราติส : ในการตัด ผู้ตัดหรือผู้ใช้เครื่องมือย่อมต่างจากสิ่งที่เขาใช้ตัดใช่ไหม ?

อัลซิบิอาเดส : แน่นอน

โสคราติส : ในการตัด ช่างรองเท้าใช้เครื่องมือเท่านั้น หรือใช้มือด้วย

อัลซิบิอาเดส : ใช้มือด้วย

โสคราติส : เขาใช้ตาด้วยไหมในการเย็บรองเท้า

อัลซิบิอาเดส : ใช้

โสคราติส : เรายอมรับหรือไม่ว่าผู้ใช้และสิ่งที่ถูกใช้นั้นเป็นคนละสิ่ง

อัลซิบิอาเดส : ใช่

โสคราติส : ถ้าอย่างนั้นช่างรองเท้า ก็เป็นคนละสิ่งกับมือและตาที่เขาใช้ทำงาน ดูเหมือนจะเป็นอย่างนั้น

โสคราติส : คนเราใช้ส่วนอื่นๆ ของร่างกายด้วยไหม?

อัลชิบิอาเดส : แน่นอน

โสคราติส : แต่เราบอกว่าผู้ใช้กับสิ่งที่ถูกใช้เป็นคนละสิ่งใช่ไหม?

อัลชิบิอาเดส : ใช่

โสคราติส : ดังนั้นคนจึงเป็นคนละสิ่งกับร่างกายของเขา

อัลชิบิอาเดส : น่าจะเป็นอย่างนั้น

โสคราติส : ถ้าอย่างนั้นคนคือใคร

อัลชิบิอาเดส : ผมไม่ทราบ

โสคราติส : คุณต้องทราบ คนคือผู้ใช้ร่างกาย

อัลชิบิอาเดส : ใช่

โสคราติส : และผู้ใช้นี้ต้องเป็นวิญญาณ

โสคราติส : ต้องเป็นผู้บังคับบัญชาด้วย

อัลชิบิอาเดส : ใช่

โสคราติส : ใช่...

จากคำสนทนาระหว่างโสคราติสกับอัลชิบิอาเดสตามที่เพลโตได้บันทึกไว้ แสดงให้เห็นว่า ร่างกายเป็นฝ่ายตอบสนองหรือว่ารับใช้ ส่วนจิตวิญญาณเป็นฝ่ายที่ใช้หรือบังคับบัญชาให้ร่างกายดำเนินตามเจตจำนงค์ของตน ดังนั้นฝ่ายบังคับบัญชาจะต้องมีอิทธิพลกว่าฝ่ายตอบสนองและทั้งสองฝ่ายจะต้องมีความแตกต่างกัน ฉะนั้นจิตจะต้องมีธรรมชาติที่แตกต่างกับธรรมชาติของร่างกาย

วิธาน สุชีวคุปต์ (2532 : 34) ได้กล่าวว่า นักปรัชญาจิตนิยมถือว่า จิต (Mind) หรือวิญญาณ (Spirit) ซึ่งสิ่งที่กล่าวมานั้นมิใช่วัตถุหรือสสาร ไม่เป็นส่วนหนึ่งส่วนใดของร่างกาย และในขณะเดียวกันมันยังสามารถบังคับบัญชาร่างกายให้เคลื่อนไหวไปมาได้ตามความประสงค์เหมือนกัปตันเรือที่บังคับให้เรือเดินไปในทิศทางที่ตนต้องการ

สิ่งที่กล่าวมานี้ อาริสโตเติล (Aristotle 984-321 B.C.) ได้แสดงทัศนะเรื่องวิญญาณไว้ในงานนิพนธ์เรื่องว่าด้วยวิญญาณ (On the Soul) เป็นการศึกษาเกี่ยวกับ “Psyche” ซึ่งมักแปลเป็นภาษาอังกฤษว่า “Soul (วิญญาณ)”

คำว่า "วิญญาณ" หมายถึง หลักการของชีวิต (Life Principle) และคำว่า "ชีวิต" หมายถึง ความสามารถในการรับอาหาร เจริญเติบโตและเสื่อมสลาย

มนุษย์เป็นสิ่งมีชีวิตที่อยู่ในระดับสูงสุดซึ่งมีองค์ประกอบ 2 ประการคือ

1.ร่างกาย เป็นองค์ประกอบทางสสาร ทำหน้าที่เป็นเครื่องรองรับชีวิต (Substratum)

2.วิญญาณ เป็นแบบของชีวิต รวมความว่า มนุษย์ประกอบด้วยร่างกายและวิญญาณ ร่างกายคือสสาร วิญญาณคือแบบ สสารและแบบเป็นคู่กันที่ไม่แยกจากกันฉันใด ร่างกายและวิญญาณก็ฉันนั้น คือเป็นของคู่กันที่ไม่แยกจากกัน (จำนง ทองประเสริฐ, 2532 : 224)

สมรรถภาพของวิญญาณในการรับรู้และความคิดตามทัศนะอาริสโตเติลนั้น มีขั้นตอนต่างๆ ดังนี้ ขั้นตอนแรก ประสาทสัมผัส (Sense) เป็นขั้นตอนที่สมรรถภาพในการรับรู้โลกภายนอกด้วยประสาทสัมผัสทั้งห้า คือ ตา หู จมูก ลิ้น และผิวกาย ขั้นตอนที่สอง ผัสสะรวม (Common Sense) ขั้นตอนของการรับรู้รวมกับประสาทสัมผัสทั้งห้า เช่น เมื่อเรานั่งบนรถที่กำลังเคลื่อนที่ไป การเคลื่อนที่ของรถเรารู้ได้ด้วยตามองเห็นและผิวกายสัมผัส อารมณ์ของผัสสะร่วมมี 5 ประการ คือ การเคลื่อนที่ การหยุดนิ่ง รูปทรง ขนาด และจำนวน ขั้นตอนที่สามจินตนาการ (Phantasia) ขั้นจินตนาการของคนทั่วไปที่สร้างภาพเลียนแบบหรือเพิ่มเติมสิ่งที่ตนรับรู้ทั่วไป ขั้นตอนที่สี่ เหตุผล (Reason) ขั้นสมรรถภาพในการคิดอย่างมีเหตุผล ความแตกต่างระหว่างประสาทสัมผัสและเหตุผลก็คือประสาทสัมผัสรับรู้สิ่งเฉพาะ แต่เหตุผลรู้จักสิ่งสากลหรือแบบเหตุผลมีระดับต่าง ๆ ดังนี้ ระดับเหตุผลแฝง (Potential Reason) คือระดับเหตุผลที่มีอยู่อย่างนั้นยังไม่มีการคิดถึงแบบ ระดับเหตุผลจริง (Actual Reason) คือเหตุผลที่รู้จักแบบหรือสิ่งสากล นั่นคือวิญญาณที่มีกิจกรรมในการคิดที่แท้ (จำนงค์ ทองประเสริฐ, 2532 : 226)

อาริสโตเติลถือว่าวิญญาณเป็นเพียงการก่อรูปรวมตัว หรือเป็นแบบของร่างกายเนื่องจากแบบไม่อาจอยู่แยกจากสสารได้ วิญญาณจึงไม่อาจมีอยู่อย่างปราศจากร่างกาย วิญญาณเป็นหน้าที่ของร่างกาย สัมพันธ์กับร่างกายเหมือนกับสายตาสัมพันธ์กับตา

วิญญาณเป็นแบบของร่างกายจึงไม่อาจแยกจากกายได้ ท่านไม่อาจมีวิญญาณที่ปราศจากร่าง ความเกี่ยวข้องระหว่างทั้งสองสิ่งนี้ไม่ได้เป็นไปในแบบกลไกแต่เป็นแบบ

อินทรียภาพ วิญญาณไม่ใช่สิ่งที่เข้ามาอยู่ในร่างกายแล้วออกไป ไม่ใช่สิ่งหนึ่งสิ่งใดต่างหากแต่เป็นหน้าที่ (ปรีชา ช้างขวัญยืน, 2514 : 167)

ตามทัศนะของอาริสโตเติลจะเห็นได้ว่ามนุษย์ประกอบด้วยร่างกายและวิญญาณ แต่ร่างกายและวิญญาณต่างก็มีความสัมพันธ์เหมือนกับแสงสว่างสัมพันธ์กับดวงไฟที่เราไม่สามารถแยกแสงสว่างออกจากดวงไฟได้ จากปัญหากายกับวิญญาณจำนงค์ ทองประเสริฐ (2514 : 240) ได้กล่าวว่า เซนต์โธมัส อะไควนัส (St.Thomas Aquinas 1224-1276 A.D.) ได้พิจารณาปัญหาเกี่ยวกับจิตวิทยาทางด้านปรัชญาอย่างระมัดระวังมาก ท่านได้เริ่มต้นด้วยมโนภาพเกี่ยวกับสิ่งที่มีชีวิตที่มีวิญญาณ มโนภาพเกี่ยวกับสิ่งมีชีวิตที่เป็นเครื่องจักรกล (ไม่มีวิญญาณ) เครื่องจักรประกอบด้วยส่วนต่างๆ ของตัวมันเอง และทำให้ตัวเองเคลื่อนไหว โดยอาศัยพลังภายในของตนเอง พลังที่ก่อรูปภายในก็คือดวงวิญญาณ เซนต์โธมัสได้แสดงมโนคติออกมาในรูปแห่งถ้อยคำของอาริสโตเติลว่า ดวงวิญญาณนั้นเป็น "รูปฟอร์มที่เป็นแก่นสาร" ของร่างกาย คือเป็นหลักการและพลังงานที่สำคัญต่อชีวิตที่ได้ให้ความมีเป็นและรูปฟอร์มแก่สิ่งมีชีวิต ดวงวิญญาณเป็นหลักการเบื้องต้นแห่งการบำรุงรักษาพัฒนาการ การเคลื่อนไหวและการเข้าใจ ดวงวิญญาณมีอยู่ 3 ขั้นตอนด้วยกันคือ ขั้นแรกทำให้ชีวิตดำเนินไปได้ (Vegetative) ได้แก่อำนาจที่ทำให้เจริญเติบโต ขั้นที่สองทำให้มีความรู้สึก (Sensitive) ได้แก่ อำนาจที่ทำให้รู้สึกได้ ขั้นสุดท้ายทำให้มีเหตุผล (Rational) ได้แก่ อำนาจที่ทำให้รู้จักใช้เหตุผลชีวิตทุกชีวิต ย่อมมีวิญญาณชนิดที่ทำให้มีชีวิตดำเนินไปได้ (Vegetative) เพราะสัตว์เดรัจฉานกับมนุษย์เท่านั้นที่มีวิญญาณขั้นที่ทำให้มีความรู้สึก (Sensitive) เฉพาะมนุษย์เท่านั้นที่มีวิญญาณ ขั้นที่ทำให้เหตุผล (Rational) แต่ในการพัฒนาตัวตนและการพัฒนาที่เป็นปัจเจกนั้น สิ่งมีชีวิตขั้นสูงได้ผ่านขั้นต่างๆ ซึ่งในขั้นต่างๆ ยังคงมีสิ่งมีชีวิตชั้นต่ำเหลืออยู่รูปฟอร์มชั้นสูง ย่อมอยู่ในมาตราส่วนแห่งภาวะจะต้องผ่านรูปฟอร์มระหว่างกลางยิ่งขึ้นไปอีก ก่อนที่จะบรรลุถึงรูปฟอร์มที่สมบูรณ์

ตามทัศนะของเซนต์โธมัสจะเห็นได้ว่ามนุษย์ประกอบด้วยกายและวิญญาณ โดยที่เซนต์โธมัสเน้นถึงขั้นตอนต่างๆ ของวิญญาณซึ่งแสดงให้เห็นว่ามนุษย์มีส่วนร่างกายและส่วนวิญญาณ จากปัญหากายและจิตวิญญาณ อดิศักดิ์ ทองบุญ (2533 : 191) อธิบายตามทัศนะของเรอเน เดส์การ์ตส์ (Rene Descartes, 1596-1650 A.D.) ว่าสสารหรือ